

Voorzitter

moeder gewond in het ziekenhuis lag. Zij zei: Je luistert, je hoort het verhaal aan, maar het voelt als een droom. Dit is niet waar. Mijn moeder is gewoon gezellig aan het feestvieren in Apeldoorn.

Een bange droom die werkelijkheid wordt. Zo is het velen vergaan op die 30ste april.

Ik sprak vrijdagavond met slachtoffers en met mensen die een dierbare moeten missen. In de woorden van een aantal van de gewonden klonk een begin van hoop en perspectief door. De mensen die nog maar kort geleden en op een gruwelijke manier een geliefde hebben verloren, rouwen en hebben intens verdriet. Hun pijn is nauwelijks te bevatten.

Grote dankbaarheid was er bij allen, slachtoffers en nabestaanden, voor de steun die zij hebben mogen ervaren van onze koningin en haar familie. De warmte en oprechte betrokkenheid hebben hun erg goedgegaan en gesterkt.

Op deze plaats zeggen wij evenzeer dank aan allen die op welke manier ook op 30 april en de dagen erna hulp hebben geboden.

Het was vrijdagavond laat heel verdrietig om te moeten vernemen dat de schokkende gebeurtenissen van Koninginnedag nog een leven hebben geëist. Opnieuw verkeert een familie in diepe rouw. Woorden schieten tekort.

Ik zei het al eerder: op Koninginnedag 2009 is Nederland in zijn ziel geraakt. Er is die dag veel verloren gegaan. Voor Nederland, maar vooral voor alle slachtoffers en nabestaanden. Wij voelen ons met hen verbonden en wensen hun alle kracht toe om verder te gaan.

De **voorzitter**: Ik verzoek u een moment van stilte in acht te nemen.

(De aanwezigen nemen enkele ogenblikken stilte in acht.)

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 136 van het Reglement van Orde.

Vragen van het lid Sap aan de minister van Financiën over **het bericht "Banken lenen bedrijven minder geld"**.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Voorzitter. De banken blijven wel degelijk op hun geld zitten. Cijfers van De Nederlandse Bank die de Volkskrant vanochtend heeft gepubliceerd, laten dat onomstotelijk zien. Ook de recente beslissing van de Europese Centrale Bank om bedrijfsobligaties op te kopen, laat zien dat er een probleem is. Door strengere voorwaarden en hoge risico-opslagen op de rente blijven goede investeringsprojecten op de plank liggen. Dat is niet alleen een bittere teleurstelling voor de ondernemer in kwestie, maar leidt ook tot verlies aan banen en toekomstperspectief voor mensen. Het voed bovendien de maatschappelijke onvrede, omdat banken wel geholpen zijn, maar het op hun beurt laten afweten. Tijdens de hoorzitting in de Tweede Kamer een paar weken geleden vertelden de banken ons nog dat het allemaal reuze meevalt. Ook de minister van Financiën heeft zich in het verleden vaker in deze zin uitgelaten. Maar een van zijn eigen toezichhouders, De Nederlandse Bank, laat nu dus zien dat er wel degelijk actie

geboden is. Ik heb de volgende vragen aan de minister van Financiën.

1. Kan hij bevestigen dat de cijfers uit de Volkskrant juist zijn?

2. Klopt het dus dat het geldloket bij banken steeds vaker gesloten is?

3. Is hij bereid om in het kader van de steunverlening aan de banken alsnog afspraken met hen te maken over kredietverlening onder normale voorwaarden en met normale rentepercentages?

4. Is het hem bekend dat banken geen goede registratie bijhouden van het aantal kredietgesprekken dat zij voeren en het aantal aanvragen, ontmoedigingen en afwijzingen die daaruit voortvloeien?

5. Is de minister bereid om de regelgeving zodanig te veranderen dat deze registratie in de toekomst wél voorhanden is?

6. Is de minister het met mij eens dat het wenselijk is dat bedrijven die met een afwijzing worden geconfronteerd, recht krijgen op een second opinion?

7. Is de minister bereid om de regelgeving zodanig te veranderen dat deze second opinion in de toekomst standaardpraktijk wordt bij de banken?

Minister **Bos**: Voorzitter. Ik dank mevrouw Sap voor haar vragen. Mevrouw Sap zegt in haar inleiding dat de cijfers uit de Volkskrant onomstotelijk hebben aangetoond dat hier wel degelijk sprake is van een probleem en dat er wel degelijk ook wat DNB betreft actie geboden is. Een paar minuten geleden heeft DNB een persbericht doen uitgaan waarin de bank meedeelt dat de berichtgeving in de Volkskrant niet klopt. Daarmee valt de voornaamste basis onder de vragen van mevrouw Sap weg.

Het grote probleem dat hier speelt en dat naar ik aanneem ook de redacteuren van de Volkskrant parten heeft gespeeld, is dat als je enkel en alleen kijkt naar niet-geschoonde cijfers van de kredietportefeuille van banken, een afname van dat volume niet hoeft te betekenen dat er minder leningen worden verschaft, maar ook kan betekenen dat er zogeheten securitisatie heeft plaatsgevonden. Leningen worden dan van de balans afgehaald en in een apart vehikel ondergebracht. Dat gebeurt aan het eind van het jaar bij een heleboel financiële instellingen op het moment dat zij hun balans op orde moeten brengen. De cijfers die de Volkskrant gebruikt heeft, houden naar het zich laat aanzien geen rekening met dat effect. In de maand december zou 12,5 mld. minder krediet verleend zijn aan bedrijven dan in de maand november. 10 mld. daarvan is geen vermindering van de kredietverlening, maar enkel en alleen securitisatie.

Als je daarmee rekening houdt en dan aan DNB vraagt wat het afgelopen jaar is gebeurd op het gebied van de kredietverlening, kreeg ik zojuist van DNB te horen dat van december 2007 tot en met december 2008 op jaarbasis nog steeds sprake is van een groei van de kredietverlening, dat in januari en februari ook sprake is geweest van een groei van de kredietverlening en dat alleen in de maand maart vergeleken met februari sprake is van een lichte daling. Is die daling abnormaal? Nee, in het licht van het feit dat wij op dit moment hebben te maken met een negatieve economische groei. Zoals DNB in hetzelfde persbericht van vandaag ook stelt, mag je het banken niet kwalijk nemen dat als bedrijven te maken

Bos

hebben met krimpemde markten en verslechterende omzetten en winstverwachtingen, zij kritischer omgaan met vragen voor kredietverlening. Uit het verleden kennen wij voorbeelden van wat gebeurt met kredietverlening als het minder gaat met de economie. De huidige cijfers over de Nederlandse kredietverlening sporen daar volledig mee en wijzen dus geenszins op oneerlijk of disproportioneel gedrag van banken, bovenop wat wij gegeven de economische situatie logischerwijs van hen kunnen verwachten.

Is dit voor het kabinet een reden zich daarbij neer te leggen en te zeggen: niets aan de hand, alles kan doorgaan? Nee, dat is het niet. De minister van Economische Zaken heeft recent een aantal faciliteiten op haar begroting uitgebreid die het mogelijk maken voor ondernemers, bijvoorbeeld in het licht van de behoefte aan een second opinion, om als men bij banken via de reguliere kanalen niet over een krediet kan beschikken dat elders wel te krijgen, in de vorm van een garantietelling van de kant van de overheid. Ook internationaal worden er allerlei initiatieven genomen, waarbij het voor Nederland wellicht meest betekenende initiatief dat van de EIB is om via Nederlandse banken extra miljarden kredietvolume ter beschikking te stellen voor Nederlandse bedrijven.

Zijn de cijfers juist? Niet helemaal, dus. Klopt het dat het loket steeds vaker gesloten is? Niet anders dan in het licht van de huidige economische omstandigheden als redelijk mag worden gekenschetst. Maken wij afspraken over kredietverlening? Ja, dat doen wij met de EIB; ja, dat hebben wij ook op initiatief van de bank zelf gedaan bij de laatste steunoperatie van ING. Zijn wij ervan op de hoogte dat de registratie van kredietgesprekken kwetsbaar is? Ja, daar zijn wij van op de hoogte, en ik ben bereid mede naar aanleiding van deze vraag van mevrouw Sap contact op te nemen met DNB en de Nederlandse vereniging van banken of dat systeem geen verbetering behoeft. Zouden wij moeten regelen, liefst wettelijk, dat ondernemers die een krediet wordt geweigerd recht hebben op een second opinion? Dat recht hebben zij, zij kunnen altijd naar een andere bank om te vragen of die bereid is wel krediet te verlenen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks): Voorzitter. Het persbericht van DNB had ik inderdaad nog niet gezien. Voor zover dat erop wijst dat het toch meevalt met de kredietverlening is dat natuurlijk een mooi bericht, maar de keerzijde daarvan is dat wij eigenlijk weer een beetje terug zijn bij af, bij de situatie van een paar weken geleden, waarbij bedrijven en klanten van de banken aan de ene kant staan en zeggen dat zij veel hogere rentes krijgen, wel 10% opslag op wat de banken elkaar onderling berekenen, zodat zij projecten niet meer gefinancierd krijgen, en aan de andere kant de banken, met kennelijk nog steeds DNB en de minister van Financiën aan hun zijde, die zeggen dat het allemaal wel meevalt. Wij weten niet echt wat er aan de hand is, omdat er geen goede registratie is. Er is eigenlijk geen goede bescherming van de positie van de klanten van de bank. DNB en de AFM hebben onlangs in het rapport over de beloningsvoorschriften aangegeven dat in de Wet financieel toezicht iets kan veranderen: de AFM zou meer toezicht op banken moeten uitoefenen om te zien of zij zich aan de beloningsvoorschriften houden. Moet de AFM niet meer toezicht op banken uitoefenen om te zien of zij de goede rentes hanteren en niet te streng zijn qua voorwaarden?

Minister **Bos**: Diverse instellingen, zoals de NMa, houden al toezicht op financiële instellingen om er zeker van te zijn dat geen misbruik wordt gemaakt van marktposities, er geen kartels zijn en geen onredelijke rentes in rekening worden gebracht. Ik ben zoals gezegd bereid met de Nederlandse vereniging van banken en DNB te kijken naar de registratie van kredietgesprekken, als ons dat kan helpen meer inzicht te bieden in het hier aan de orde zijnde probleem. Ik waarschuw er wel voor dat het enkele feit dat een kredietaanvraag door een bank wordt geweigerd, nog niet betekent dat de bank daarmee onredelijk handelt. De vraag kan ook onredelijk zijn.

Ten slotte, mevrouw Sap zegt dat we terug bij af zijn. Er worden hogere rentes betaald. Met name door de heer Tang zijn schriftelijke vragen gesteld die betrekking hebben op rentes en risico-opslagen en op de vraag of dat nu allemaal wel loopt zoals het zou moeten lopen. Het is mijn voornemen om die vandaag nog te beantwoorden en de antwoorden aan de Kamer te sturen, zodat zij ook alle informatie krijgt die zij nodig heeft.

Nogmaals, wij en ook De Nederlandsche Bank ontkennen niet dat banken bedrijven die in verslechterende markten opereren soms strenger beoordelen dan het geval zou zijn als er alleen maar sprake is van stijgende omzetverwachtingen en stijgende winstverwachtingen. Ik denk dat dat hoort bij verantwoordelijk gedrag van banken. In tijden dat het riskanter wordt om krediet te verlenen aan bedrijven, mag je van banken verwachten dat ze nauwkeuriger kijken naar de risico's en dus inderdaad wat minder snel overgaan tot het verlenen van kredieten dan anders het geval zou zijn geweest. Dat is altijd zo geweest in situaties van afnemende economische groei; dat is ook redelijk. We hebben van banken gezegd dat ze in het verleden te veel risico hebben genomen. Dan zou het raar zijn als we ze nu aanmoedigen meer risico te nemen. Tegelijkertijd blijven we samen met de mededingingsautoriteiten en met collega Van der Hoeven gespist op elk signaal van onredelijk gedrag van banken en zijn we bereid zo nodig aanvullende maatregelen te nemen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Het is duidelijk dat de minister nog steeds alleen maar naar de banken luistert. Dat doet hij al maanden, terwijl de banken nu voor de tweede keer onze economie de nek omdraaien. Het is werkelijk schandalig wat er gebeurt. Banken blijven zich misdragen. Hoeveel ondernemingen, hoeveel bedrijven moeten er nog failliet gaan voordat deze minister eindelijk actie onderneemt richting de banken?

Minister **Bos**: Voorzitter. Als een bedrijf failliet gaat omdat er onvoldoende vraag is naar de producten en diensten van dat bedrijf, is dat niet de schuld van een bank. Faillissementen kunnen heel veel redenen hebben en de voornaamste reden dezer dagen zal zijn dat het overal in de economie op dit moment tegenzit en dat heel veel ondernemers daar last van hebben. Voor zover banken daar ook een rol spelen die ze niet horen te spelen, is dat iets waar wij gespist op zijn en waar we aanvullende faciliteiten voor te bieden hebben via de minister van Economische Zaken en via de Europese Investeringsbank.

Elk signaal dat mevrouw Verdonk of anderen hebben dat erop wijst dat de banken echt onredelijk gedrag vertonen, is welkom bij mij. Ik ben te allen tijde bereid om die banken daar dan op aan te spreken. Maar het

Bos

enkele feit dat in economisch slechte tijden banken kritisch zijn ten opzichte van bedrijven die krediet vragen, is normaal, economisch verantwoord gedrag.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik deel de mening van de minister dat men in het verleden wellicht wel wat te vaak en te gemakkelijk kredieten heeft verkregen en dat de banken wat strenger zijn geworden en wat meer naar het risico kijken. Het meireces was voor mij verfrissend, in de zin dat ik met een aantal mensen uit de financiële wereld heb kunnen praten. Dan krijg je toch wel het beeld dat banken eigenlijk nul risico willen nemen. Ik denk dan aan de discussie over garantstelling van de overheid voordat er een exportkredietverzekering wordt gegeven. Ook in de hypotheekwereld is het redelijk dramatisch; mensen die jarenlang een nieuw huis konden kopen op deze markt, ondervinden inmiddels buitengewoon veel moeilijkheden bij het kopen van een vergelijkbaar huis dat nog niet eens zo veel duurder is dan het vorige. Wat is de mening van de minister hierover? Is hij bereid om goed te bekijken dat de zaak niet onnodig op slot wordt gezet in dit proces?

Minister **Bos**: Voorzitter. De constatering van de heer Cramer dat banken niet meer bereid zijn om enig risico te lopen, strookt in ieder geval niet met de feiten. Van december 2007 tot december 2008 is er op jaarbasis sprake van een groei van de kredietverlening. Dat was in januari en februari van dit jaar ook nog het geval. Enkel in maart was er voor het eerst sprake van een kleine daling. Dus er vindt groei van kredietverlening plaats en er is alleen de laatste maand sprake van een kleine daling.

De hypotheek en de woningmarkt vormen inderdaad een specifiek geval. Ik begrijp dat de heer Van der Laan de Kamer daarover binnenkort een brief zal sturen en daarover met de Kamer in debat zal gaan, en dat er vandaag het een en ander naar buiten is gekomen over mogelijke versoepelingen rondom de Nationale Hypotheek Garantie. Dus dat onderwerp heeft onze volle aandacht.

Mevrouw **Blanksma-van den Heuvel** (CDA): Voorzitter. Ook het CDA deelt de mening van de minister dat wij niet onverantwoord de banken aan moeten sporen om bedrijven te financieren die niet levensvatbaar zijn. Wel stoort het mijn fractie dat er zo veel verschillende berichten zijn rondom de kredietverstrekkingen. Bedrijven klagen steen en been terwijl cijfers dat eigenlijk weer tegenspreken. Ik vraag de minister dan ook om aan te geven wat nu feitelijk echt juist is waar het gaat om de kredietverstrekking en waarom bedrijven zo klagen over het gedrag van banken op dit punt.

Daarnaast vinden wij het belangrijk dat eens wordt gekeken naar het bijzonder beheer. Ons is ter ore gekomen dat ontzettend veel bedrijven bij banken onder bijzonder beheer vallen en dat de banken geen enkele uitbreiding of verlening van kredietverlening meer toestaan. Dat wil zeggen dat het desbetreffende niveau nul is. Zij bieden bedrijven in ieder geval geen perspectief meer op continuïteit, zodat zij aan hun financiële verplichtingen kunnen voldoen. Is de minister ervan op de hoogte dat al die banken hun bijzonder beheer enorm uitbreiden?

Minister **Bos**: Een aantal banken heeft publiekelijk

bevestigd dat hun afdeling "probleemkredieten" wordt uitgebreid omdat nu meer bedrijven bij wie zij kredieten hebben uitstaan in de problemen komen dan in het verleden. Voor deze bedrijven is een specifieke oplossing vereist. Hoe vervelend ook, maar dat is logisch in het licht van de huidige economische situatie. Ik wijs mevrouw Blanksma erop dat de economie in 2009 met 3,5% krimpt. De economische activiteit neemt dus af met 3,5%. Het zou heel raar zijn als de kredietverlening enorm zou stijgen, terwijl de economische activiteit met 3,5% krimpt. Als de kredietverlening redelijk op peil blijft terwijl de economie krimpt, dan stelt mij dat eerder gerust dan dat het bij mij tot een enorme onrust leidt.

Door onderzoek wordt geprobeerd om zo snel mogelijk zicht te krijgen op de wel of niet veranderde houding van banken. Begin april is een Bank Lending Survey uitgevoerd door De Nederlandsche Bank. Uit dit onderzoek blijkt dat het percentage banken dat de acceptatiecriteria voor ondernemingen verscherpt, de afgelopen maand is afgenomen. Dat beeld wijst dus eerder op een verbetering dan op een verslechtering. Niettemin worden van verschillende kanten vragen gesteld. Ik meen dat wij in november vorig jaar voor het laatste een integrale update naar de Kamer hebben gestuurd. Daarbij werd het onderwerp "kredietverlening" vanuit verschillende invalshoeken benaderd. Ik kan mij voorstellen dat wij de Kamer voor de zomer de meest recente versie van deze update geven. Dan kunnen wij daarover nog eens met elkaar integraal spreken. Al deze onderwerpen kunnen daarbij aan de orde komen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): De minister klinkt een beetje als een bankdirecteur. Hij moet opkomen voor de burgers en de ondernemers in dit land, niet voor de banken. Hij komt nu constant op voor de banken door te zeggen dat het heel begrijpelijk is enzovoort, maar wij weten allemaal dat de burgers en de bedrijven problemen hebben, dat de eisen strenger zijn geworden en dat de risico-opslag gigantisch is. De ECB-rente is nu verlaagd naar 1%, maar de hypotheekrente staat op 5,5% à 6%. De banken zijn zich gewoon aan het vetmesten over de rug van burgers en zijn bovendien terughoudend bij het verstrekken van kredieten.

De minister heeft een bank in handen, namelijk de ABN AMRO Fortis. Hij kan al die banken een voorbeeld stellen door een normale rente te berekenen en normale eisen aan kredietverlening te stellen. Waarom doet hij dat niet?

Minister **Bos**: Banken die onverantwoorde risico's nemen, gaan uiteindelijk kapot. Daarvan zullen heel gewone burgers, heel gewone spaarders en heel gewone ondernemers de dupe zijn. Elke aansporing van banken tot onverantwoord riskant gedrag door de overheid zal leiden tot gedrag waarvan uiteindelijk de gewone mensen, voor wie de heer Van Dijck zegt op te komen maar voor wie ik echt op kom, de dupe zullen worden. Dat neem ik dan ook niet voor mijn rekening. Vanaf het moment dat wij eigenaar zijn geworden van ABN AMRO Fortis hebben wij gezegd dat wij niet op de stoel van de ondernemer, op de stoel van de bankier, gaan zitten. Daarom werd ook door de Kamer zelf verzocht: hou afstand tot de onderneming, bemoei je alleen met de dingen waar je je echt mee moet bemoeien. Het kabinet gaat daarom geen rentebeslissingen nemen. Als wij ABN AMRO Fortis aanzetten tot onverantwoord riskant

Bos

gedrag, dan betaalt uiteindelijk de belastingbetaler, die op dit moment eigenaar is van de bank, daar de rekening voor. Dat lijkt mij niet in het belang van de belastingbetaler.

De heer **Tang** (PvdA): Ik ben benieuwd naar de antwoorden op mijn vragen. Het is een probleem dat de spaarrente in Nederland op dit moment hoger is dan in het buitenland.

Minister **Bos**: Ja.

De heer **Tang** (PvdA): Deze hogere spaarrente betekent dat er een hogere uitleenrente en minder kredieten voor bedrijven zijn. De minister zegt terecht dat de banken niet nog meer risico's op hun balans moeten stapelen als er al voldoende risico's zijn. Vaak zijn dat ook nog onduidelijke risico's. Betekent dat niet dat bedrijven meer toegang moeten hebben tot risicodragend eigen vermogen? Nu wordt gekeken naar vreemd vermogen: leningen door banken. Is het niet goed denkbaar dat bedrijven een betere toegang krijgen tot risicodragend eigen vermogen? Dat kan via regionale ontwikkelingsmaatschappijen, venture capital of op andere manieren. Is de minister bereid dat verder te onderzoeken?

Minister **Bos**: Ik kan mij goed voorstellen dat ik deze vraag meeneem in de updaterapportage die voor de zomer komt. Daar gaat wel een vraag aan vooraf, namelijk of er op dit moment sprake is van barrières bij de toegankelijkheid van eigen vermogen. Ik ben er zelf niet van overtuigd dat het antwoord op die vraag bevestigend is. Wij zullen dit echter meenemen in de rapportage die ik net heb toegezegd.

De heer **Van der Ham** (D66): De minister heeft gelijk dat banken geen onnodige risico's moeten lopen. Wij maken ons echter zorgen over de financiële positie van gezonde midden- en kleinbedrijven. De ECB is van plan om obligaties op te kopen. Wat voor effect kan dat hebben voor de risico-opslag die in het bedrijfsleven een rol speelt?

Ik heb nog twee andere vragen over de positie van de rijksoverheid en andere overheden ten opzichte van het MKB. Net voor het reces heb ik vragen gesteld over het te laat betalen van rekeningen door de overheid. Hoe staat het daar nu mee? Is daar enige vaart in gekomen? Hoe zit het met de bekendheid bij het bedrijfsleven met BBMKB-regelingen en andere EZ-regelingen die de financiële positie van het bedrijfsleven kunnen bevorderen? Er is volgens mij veel onbekendheid met dit soort instrumenten.

Minister **Bos**: De laatste vraag zal ik beantwoorden in de brief die ik de Kamer zal sturen. De BBMKB-regeling is een van die aanvullende faciliteiten waar wij ondernemers op wijzen die via de reguliere kanalen bot vangen.

Minister Ter Horst is coördinerend minister voor betalingen van de rijksoverheid. Ik zal haar vragen de Kamer op dat punt de laatste stand van zaken te geven.

Het effect van het opkopen van obligaties door de ECB zullen wij moeten afwachten. Het beoogde effect is dat de rente daalt. Dat zou natuurlijk prachtig zijn.

De heer **Weekers** (VVD): Het is logisch dat banken in een slechte economische tijd extra voorzichtigheid in acht

nemen bij het verstrekken van kredieten aan bedrijven. Zij zullen goed kijken hoe de markten eruitzien. Het is op zichzelf dus logisch dat zij daar iets terughoudender in zijn. Er speelt ook een ander punt, namelijk dat de banken hun balansen moeten verbeteren. Hun solvabiliteit moet op niveau blijven. Dat maakt het voor banken een stuk moeilijker om extra liquiditeit in de markt te brengen. Hoe ziet de minister in dat licht het bericht van De Nederlandsche Bank dat de nieuwe kredietverlening aan banken op peil blijft, maar dat de kredietverstrekking in de vorm van hypotheek terugloopt? Wij hebben vanochtend wat flarden van de berichtgeving rondom de Nationale Hypotheek Garantie gezien. Daarbij zat niet het ophogen van de NHG tot woningen van € 350.000. Als de minister dat zou doen, zou hij de woningmarkt uit het slop halen en de banken meer in de gelegenheid stellen om kredieten te verschaffen.

Minister **Bos**: De heer Weekers heeft gelijk dat het verbeteren van de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen een onderdeel kan zijn van het gezond maken van de bankbalans. Dat geldt ook voor het verbeteren van het risicoprofiel. Dat kan betekenen dat een bepaald type riskante activiteiten, inclusief de kredietverlening aan riskante bedrijfsactiviteiten, wordt verminderd met het oog op de hoeveelheid kapitaal die aangehouden moet worden ter dekking van de risico's die daarmee gepaard gaan. Daardoor verbetert de solvabiliteit. Wij willen dat banken minder riskant opereren. Wij willen de situatie vermijden dat wij miljarden moeten steken in banken om ervoor te zorgen dat zij solvabel zijn. Dan moeten wij ook de consequentie aanvaarden dat banken minder riskante activiteiten ondernemen. De analyse van de heer Weekers klopt.

Er zijn vanochtend inderdaad flarden van berichten naar buiten gekomen over de Nationale Hypotheek Garantie. Daarbij hoort geen voornemen om de grens van de Nationale Hypotheek Garantie te verhogen. Ik begrijp dat staatssecretaris Van der Laan binnenkort een brief zal sturen met een integraal verhaal over hoe het kabinet aankijkt tegen problemen op de woningmarkt en de noodzaak om bepaalde nieuwe maatregelen voor te stellen. Die zal ongetwijfeld in de Kamer aan de orde komen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. De minister begon zijn betoog met een verwijzing naar een persbericht van De Nederlandsche Bank. Wij zijn natuurlijk ogenblikkelijk gaan kijken en dat persbericht is niet op de website te vinden. Wij hebben ook een woordvoerder van de bank gebeld en ons werd duidelijk dat er geen persbericht is uitgegeven. Hieruit zou dus kunnen volgen dat het om publieke noch controleerbare informatie gaat, waarover misschien de minister beschikt, maar verder niemand. De minister opereert hier als niet-benoemde woordvoerder van De Nederlandsche Bank. Ik vraag hem om deze informatie ogenblikkelijk publiek te maken en beschikbaar te stellen aan de Kamer. Op basis van die informatie zal de GroenLinks-fractie handelen en misschien nog om een debat verzoeken bij de regeling van werkzaamheden.

Minister **Bos**: Ik ben geen woordvoerder van De Nederlandsche Bank, informeel noch formeel. Politiek verantwoordelijk voor De Nederlandsche Bank ben ik wel, dus het is niet zo vreemd dat ik daar iets over zeg. Ik

Bos

moet mijzelf echter op dit punt verbeteren: inmiddels heb ik de informatie ontvangen dat het een ANP-bericht betrof met een reactie van De Nederlandsche Bank op deze materie. Uit die reactie van De Nederlandsche Bank, zoals deze is vervat in dit ANP-bericht, citeerde ik toen ik antwoord gaf op de vragen van mevrouw Sap.

Een en ander doet er niets aan af dat ik bereid ben om toe te zeggen wat mevrouw Halsema vraagt. Zonet zei ik dat er een uitgebreide update zal komen van de stand van zaken rond de kredietverlening en of we daarover op basis van de meest recente cijfers wel of niet bezorgd moeten zijn. Ik zal het daarin meenemen. Het zal binnen enkele weken in de Kamer zijn.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Voorzitter. Wij konden het persbericht inderdaad ook niet vinden; blijkbaar is het een ANP-bericht. Dat doet echter niets af aan het feit dat we al een halfjaar ruziën over wat de correcte informatie is. Het enige wat ik weet, is dat ik ondernemers van vlees en bloed in mijn kamer krijg die steen en been klagen. Hoe gaat deze minister ervoor zorgen dat de ondernemers in Nederland die goede bedrijven hebben en in normale tijden kunnen rekenen op krediet, niet meer met hun verhaal naar ons toe hoeven te komen?

Minister **Bos**: Hoe graag ik het ook zou willen, ik denk niet dat ik kan voorkomen dat ontevreden ondernemers zich begeven naar de burelen van de SP als hun door banken nee wordt verkocht en zij graag wilden dat dit anders was. Ik kan wel proberen te voorkomen, en dat is precies wat de geachte afgevaardigde vroeg, dat in principe gezonde ondernemers die gezonde bedrijven leiden, onterecht slachtoffer worden van een te voorzichtige kredietpolitiek van banken. Die voorzichtigheid is deels onvermijdelijk in het licht van een verslechterende economie en deels onvermijdelijk in het licht van de wens van ons allen dat banken minder risico's gaan nemen; de heer Weekers had het daar al over. Maar we kunnen wel degelijk iets doen, en dat is er met name via de begroting van Economische Zaken en de Europese Investeringsbank voor zorgen dat aanvullende faciliteiten beschikbaar zijn voor bedrijven die bot vangen bij banken. Ook mij bereiken signalen over onvoldoende kennis bij ondernemers van beschikbare faciliteiten. Wellicht is er een mogelijkheid om via die weg ervoor te zorgen dat er meer gebruik van wordt gemaakt. Ik zal proberen om mij op de hoogte te stellen van de omvang van het probleem en van de manier waarop we het probleem kunnen verhelpen. Ik denk dat wij hierover verder zullen praten op basis van de door mij toegezegde rapportage.

Vragen van het lid Van der Ham aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de weigering van de Moskouse autoriteiten om een demonstratie voor homorechten toe te staan.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Komende week verzamelen zich in Moskou afgevaardigden van allerlei landen voor het jaarlijkse songfestival, een week van verschillen, dat Rusland organiseert. In het dagelijkse leven in Moskou en Rusland worden die verschillen echter minder geaccepteerd. Homo's en lesbiennes

hebben het daar zwaar. Er is, bijvoorbeeld, sprake van actieve discriminatie, uitsluiting en geweld; logisch dat steeds meer mensen in Rusland zich daartegen willen uitspreken en de situatie willen verbeteren. Homo's, lesbiennes, maar ook hetero's willen dat; gelijke behandeling, het recht om te mogen bestaan, zijn immers fundamentele mensenrechten. Elk jaar opnieuw willen mensenrechtenorganisaties daarvoor demonstreren, maar elk jaar wordt dat door de Moskouse autoriteiten verboden. Erger nog, er wordt bedreigd met geweld en dat is geen bluf: bij eerdere, geïmproviseerde, demonstraties zijn er klappen gevallen en keek de politie genoeglijk toe.

In eerdere jaren hebben D66 en andere partijen daarvoor aandacht gevraagd. Ook dit jaar hebben mensenrechtenorganisaties een vergunning aangevraagd voor het houden van een demonstratie. Officieel is er nog geen reactie, maar een woordvoerder van de gemeente Moskou stelt dat dit soort demonstraties nooit zal worden toegestaan. Ook de burgemeester van Moskou, de heer Loezjkov, beschouwt homo's en lesbiennes als iets duivels. Er bestaat dus heel weinig hoop op een goede afloop dit weekend.

Ik heb allereerst een aantal vragen aan minister Plasterk, in de kwaliteit als plaatsvervanger van de minister van Buitenlandse Zaken. Wil de regering bij de Russische en Moskouse autoriteiten erop aandringen om dergelijke demonstraties toe te staan, zowel via de Russische ambassade in Nederland als de Nederlandse ambassade in Rusland? Is Nederland bereid, het initiatief te nemen om de Europese Unie Rusland te laten aanspreken? Ziet minister Plasterk, die verantwoordelijk is voor cultuur en media, zelf mogelijkheden om ook via de European Broadcasting Union dit punt onder de aandacht te brengen?

Ook heb ik een aantal vragen aan de minister van Justitie. Rusland is geen lid van de Europese Unie, want anders had het dit gedrag nooit kunnen en mogen vertonen. Het land is lid van de Raad van Europa en de Europese Unie kan het daardoor aanspreken op de naleving van het punt van de gelijke behandeling en het recht op demonstratie. Mensenrechtenorganisaties hebben al meer dan 170 zaken tegen Rusland aangespannen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg, maar vrijwel geen een zaak is tot afronding of zelfs maar tot behandeling gekomen. Ook bij andere zaken tegen Rusland is sprake van een enorme achterstand. Wat kan de minister doen om het Hof in Straatsburg te ondersteunen?

De VN Human Rights Committee heeft een paar dagen geleden gezegd dat Rusland binnen zes maanden moet reageren. Kan dit het pleidooi van de regering mogelijk ondersteunen?

Minister **Plasterk**: Voorzitter. De beelden waarnaar de heer Van der Ham verwees, staan mij ook nog op het netvlies. Wij konden daarop zien hoe demonstrerende homo's echt hard werden geslagen door demonstranten. Voor zover wij op de beelden konden zien, keek de politie toe en arresteerde zij uiteindelijk de homo's. Ik vond dit een gruwelijk beeld en deel de verontwaardiging van de heer Van der Ham daarover.

De heer Van der Ham heeft gevraagd wat de regering zou kunnen en willen doen. Mijn collega van Buiten-